

LĂSAREA ÎN PRIMEJDIE ȘI UNELE INFRAȚIUNI CONEXE ACESTEIA. UNELE ASPECTE ALE APLICĂRII RĂSPUNDERII PENALE

Vitalie STATI

Catedra Drept Penal și Criminologie

The article tackles the offence of leaving at risk and some other offences connected to it. Some aspects of the penal responsibility application are treated. The composition signs of the offence of leaving at risk provided by the art.163 of the Criminal Code of Republic of Moldova were not conceived in a successful manner by the legislator. The clarity and the precision of the juridical text, the essential features with a view to interpret and apply the penal law according to the legality principle are lacking. The connection level between the art.163 and art.266 (leaving the place of the accident) of the Criminal Code of Republic of Moldova is established.

1. Semnele componenței infracțiunii de lăsare în primejdie, prevăzute la art.163 CP RM, nu au fost concepute de legiuitor într-o manieră tocmai reușită. Lipsesc claritatea și precizia textului juridic, calități esențiale în vederea interpretării și aplicării legii penale în corespundere cu principiul legalității. Uneori, aceasta constituie cauza unor concluzii discutabile, pe care le fac unii doctrinari.

Astfel, V.Holban afirmă: „Bunăoară, lăsarea copiilor, inclusiv pe teritoriul caselor pentru copii, maternităților, urmează a fi calificată în baza alin.(1) art.163 CP RM” [1]. Observăm că autorul citat a încercat să realizeze o inducție de la particular la general. Însă, această inducție nu are un caracter complet, deoarece nu a fost examinat fiecare obiect al clasei. De aceea, este incertă concluzia că toată clasa posedă proprietatea pe care o au unele din obiectele ei. Bineînțeles, nici pe departe, toate cauzele de lăsare a copiilor (adică a persoanelor în vârstă de până la 18 ani) pe teritoriul caselor pentru copii, maternităților sau altor asemenea instituții pot fi calificate conform art.163 CP RM.

Or, prin definiție, victima infracțiunii de lăsare în primejdie trebuie să se afle, la momentul săvârșirii infracțiunii, într-o stare periculoasă pentru viață. Pericolul pentru viață există în cazul când victima este lăsată într-un loc periculos prin natura sa. În aceste împrejurări, activarea factorilor de pericol (a surselor de pericol sporit, a forțelor naturii, a altor factori care se suprapun contribuției făptuitorului) face ca pericolul potențial pentru viața victimei să se transforme într-un pericol iminent pentru aceasta.

Existența pericolului pentru viața victimei nu întotdeauna poate fi dedus doar din caracteristicile locului în care e lăsată victima. De cele mai multe ori, trebuie cercetate toate celelalte circumstanțe concrete ale faptei: timpul săvârșirii faptei (vară/iarnă; zi/noapte); condițiile meteoclimaterice pe fondul cărora e săvârșită fapta sau care pot urma săvârșirii faptei; starea sănătății victimei; ambianța ei vestimentară; anturajul în care se află victima etc.

Însă, nu e suficient ca victima să se afle într-o stare periculoasă pentru viață. Mai este necesar ca ea să fie lipsită de posibilitatea de a se salva din cauza vârstei fragede sau înaintate, a bolii sau a neputinței. Cele două condiții se completează una pe alta. Iată de ce, dacă persoana se află într-o stare periculoasă pentru viață, însă are posibilitatea de a se salva, ea nu poate fi considerată victimă a infracțiunii de lăsare în primejdie. La fel, e valabil să afirmăm că, dacă persoana e lipsită de posibilitatea de a se salva, însă nu se află într-o stare periculoasă pentru viață (de exemplu, când pericolul este imaginar, existând doar în conștiința persoanei), această persoană nu poate fi considerată victimă a faptei incriminate la art.163 CP RM.

În acest plan, este ilustrativă o speță din practica judiciară română: „*Fapta învinuitei de a lăsa (abandona) copilul nou-născut în casa scării unui bloc, în apropierea ușilor apartamentelor, nu constituie infracțiune de pruncucidere... întrucât asupra noului-născut nu s-au exercitat acte de violență și nici alte manevre de curmare a vieții... Fapta nu constituie nici tentativa la infracțiunea de omor calificat ... întrucât învinuita nu a exercitat acte violente asupra victimei, și nici infracțiunea de punere în primejdie a unei persoane în neputință de a se îngriji ... deoarece nu s-a realizat latura obiectivă a acestei infracțiuni, care cuprinde acțiunea – inacțiunea sub forma unor manifestări alternative, cum ar fi părăsirea, alungarea, lăsarea fără ajutor sau punerea în pericol iminent a vieții...*” (sublinierea ne aparține – n.a.) [2].

Perfect aplicabilă realităților juridice autohtone, motivarea din această speță este valoroasă prin faptul că denotă următoarele: nu oricare lăsare (abandonare) a unui copil de vârstă fragedă (mai mult, a unui nou-născut) sau a unei persoane având o vârstă înaintată, ori a unui bolnav sau a unei persoane aflate în stare de neputință trebuie catalogată ca lăsare în primejdie, în sensul art.163 CP RM. Pentru că sunt situații când o asemenea lăsare (abandonare) nu se califică nici conform art.163 CP RM, nici conform art.145 sau 147 CP RM, nici conform altor norme penale. Această teză o confirmă indirect chiar legiuitorul: la art.207 CP RM se stabilește răspunderea, inclusiv, pentru abandonarea copilului în străinătate. Art.163 și art.207 CP RM nu sunt norme concurente, în acea ipoteză când victima este un copil. Poate oare exista concurs ideal între infracțiunile prevăzute de aceste norme? Subliniem: poate. Pentru că la fel de posibil este ca art.207 CP RM să fie aplicat fără vreo conexiune cu art.163 CP RM.

2. În conformitate cu alin.2 art.135 din Codul penal ucrainean [3], răspunderea pentru lăsarea în primejdie se agravează, dacă această faptă e săvârșită de mamă asupra copilului ei nou-născut, cu condiția că mama nu se află în starea specifică, prilejuită de naștere. Deși în art.163 CP RM lipsește o prevedere similară, problema delimitării infracțiunii de lăsare în primejdie, pe de o parte, de infracțiunea de pruncucidere (sau infracțiunea de omor intenționat), pe de altă parte, nu este mai puțin importantă.

Uneori, problema delimitării celor două fapte infracționale este abordată simplist, comparația reducându-se la prezentarea unor exemple deloc concludente. Astfel, A.I. Korobeev afirmă că, dacă mama nu-și alăptează copilul și, prin aceasta, îi cauzează moartea, cele săvârșite se califică drept omor intenționat. Dacă însă mama își lasă copilul nou-născut noaptea, în timpul iernii, la intrarea de la casa vecinilor (în rezultat copilul murind de suprarăcire), atunci fapta ar urma să fie calificată ca lăsare în primejdie [4]. Dar, în această din urmă ipoteză, este posibilă și calificarea, după caz, conform art.145 sau art.147 CP RM. Omorul intenționat sau pruncuciderea pot fi comise și prin inacțiune, atunci când din cauza nesăvârșirii unor acțiuni juridice obligatorii, obiectiv necesare și realmente posibile, nu s-a împiedicat sau nu s-a înlăturat desfășurarea unor procese de natură să provoace moartea victimei.

Dacă făptuitorul dorește sau admite în mod conștient producerea morții victimei, cele săvârșite nu pot fi calificate conform art.163 CP RM. Răspunderea penală urmează a fi aplicată potrivit art.145 sau, după caz, potrivit art.147 CP RM. Așa cum moartea se deosebește de pericolul morții, omorul intenționat sau pruncuciderea se deosebesc de lăsarea în primejdie. În ipoteza infracțiunii prevăzute la art.163 CP RM, făptuitorul dorește producerea pericolului morții. Cât privește atitudinea psihică față de moartea victimei, în ipoteza prevăzută la lit.b) alin.(2) art.163 CP RM, făptuitorul fie consideră în mod ușuratic că moartea va putea fi evitată (când el își dă seama de caracterul prejudiciabil al inacțiunii sale și prevede producerea morții), fie nu prevede posibilitatea producerii morții, deși trebuia și putea să o prevadă.

Dacă făptuitorul dorește sau admite conștient producerea morții ori numai a pericolului morții, dacă făptuitorul manifestă intenție sau imprudență față de producerea morții – toate acestea rezultă *ex re*, adică din materialitatea faptei.

În context, nu putem exclude cu totul probabilitatea că mama a dorit sau, cel puțin, a admis conștient producerea morții copilului ei nou-născut, atunci când îl lasă noaptea, în timpul iernii, la intrarea de la casa vecinilor (sau în situații similare). Analiza detaliată a materialității faptei ne ajută să confirmăm sau să infirmăm această probabilitate. Iar analizate trebuie aceleași împrejurări care demonstrează lipsa sau prezența pericolului pentru viața victimei infracțiunii de lăsare în primejdie, pe care le-am specificat mai sus.

Astfel, locul în care a fost lăsată victima – intrarea în casa vecinilor – nu trebuie să eclipseze și să reducă din semnificația celorlalte împrejurări de fapt. Nu este exclus că făptuitorul va miza tocmai pe faptul că acest loc se va impune atenției prin caracteristici izbitoare, va frapa, va „bate la ochi”: una e să lași noul-născut într-un loc neanimat și cu totul altceva e să lași noul-născut lângă ușa unei case locuite. În context, se prezintă ca relevantă o speță din practica judiciară română: „*Abandonarea copilului nou-născut în câmp, fiind de natură să-i pună în primejdie viața, realizează obiectul infracțiunii de omor calificat, întrucât inculpatul a deliberat a urmărit acest rezultat*” [5].

Intrarea la o casă locuită poate reprezenta locul de săvârșire a omorului intenționat sau a pruncuciderii, la fel ca și un câmp, o pădure, o fântână de canalizare, un alt loc neanimat. Desigur, este comparativ mai dificil pentru făptuitor să asigure producerea morții într-un loc cum este intrarea la o casă locuită. Dificil, dar nu irealizabil: impactul celorlalte împrejurări de fapt (care sunt mai puțin izbitoare) trebuie să fie covârșitoare, astfel încât locul săvârșirii infracțiunii să rămână doar un element de decor.

Timpul săvârșirii faptei – noaptea și iarna – nu este nici pe departe singurul care poate reprezenta „celelalte împrejurări”. Fără a intra în detalii prea multe, vom menționa doar că toate împrejurările, în care e săvârșită fapta, trebuie evaluate în ansamblu, din punctul de vedere al coroborării lor. Această evaluare trebuie să comporte maximă precizie mai cu seamă în cazul delimitării: 1) tentativei de omor intenționat sau a tentativei de pruncucidere, pe de o parte, de infracțiunea prevăzută la alin.(1) art.163 CP RM, pe de altă parte; 2) omorului intenționat sau a pruncuciderii, pe de o parte, de infracțiunea prevăzută la alin.(2) art.163 CP RM, pe de altă parte.

După unii autori, dacă starea periculoasă pentru viața victimei a fost creată de conduita imprudentă a făptuitorului, după care victima a fost lăsată fără ajutor și a decedat, răspunderea trebuie să survină pentru lipsirea de viață din imprudență [6]. Într-adevăr, lăsarea în primejdie este o infracțiune intenționată. De aceea, atunci când făptuitorul pune victima într-o situație periculoasă pentru viață, el își dă seama de aceasta. Mai mult, făptuitorul dorește ca victima să se afle într-o asemenea situație. Atunci însă când făptuitorul manifestă imprudență față de apariția și evoluarea stării de pericol pentru viața victimei – în rezultat ea fiind lăsată fără ajutor și decedând – răspunderea penală se va aplica potrivit art.149, 183, 264 sau potrivit altor articole din Codul penal.

De aceea, nu putem fi de acord cu opinia lui Ia.A. Măț, care propune abolirea, în contextul dispoziției care incriminează lăsarea în primejdie, a răspunderii pentru lăsarea în primejdie în modalitatea în care însuși făptuitorul a pus victima într-o situație periculoasă pentru viață [7]. Delimitarea lăsării în primejdie (presupunând modalitatea specificată) de alte infracțiuni contra vieții și sănătății persoanei trebuie făcută nu printr-o astfel de modificare a legii penale. Soluția constă în stabilirea exactă a atitudinii psihice a făptuitorului față de: 1) punerea victimei într-o situație periculoasă pentru viață; 2) producerea decesului (sau vătămării corporale sau a sănătății) victimei; 3) legăturii de cauzalitate dintre acțiunea prejudiciabilă și urmările prejudiciabile, consemnate mai sus. Astfel, numai art.163 CP RM (și anume: lit.a) sau b) alin.(2) art.163 CP RM) poate fi aplicat în cazul în care se manifestă intenție față de prima componentă a laturii obiective menționată mai sus și imprudență față de ultimele două componente ale laturii obiective indicate mai sus.

Problema poate să apară la delimitarea lăsării în primejdie de astfel de infracțiuni, cum sunt cele prevăzute la art.183 și 264 CP RM. Aceasta deoarece, în cazul acestora din urmă, făptuitorul poate manifesta nu numai imprudență, dar și intenție în raport cu acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă. Totuși, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.183 și 264 CP RM (și altora ca ele) acțiunea (inacțiunea) prejudiciabilă trebuie să se exprime în încălcarea unor reguli. Deci, ca situație-premisă pentru săvârșirea infracțiunilor corespunzătoare apare existența unor reguli pe care trebuie să le respecte făptuitorul. Însă, și în cazul infracțiunii de lăsare în primejdie situația-premisă poate consta în existența unor reguli pe care trebuie să le respecte făptuitorul. Aceste reguli obligă însă făptuitorul să-i poarte de grijă victimei. Nu să asigure respectarea de către salariați (și alte categorii de lucrători) a regulilor de protecție a muncii, ca în cazul infracțiunii prevăzute la art.183 CP RM. Nici să asigure securitatea circulației sau exploatarea mijloacelor de transport, ca în cazul infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM. Deci, conținutul regulilor, pe care trebuie să le respecte făptuitorul, este cu totul diferit. De fapt, acesta și este criteriul de delimitare dintre lăsarea în primejdie și infracțiunile de tipul celor care sunt prevăzute la art.183 și 264 CP RM.

Adăugăm că, în ipoteza în care lăsarea în primejdie are ca subiect persoana care a pus victima într-o situație periculoasă pentru viață, nici nu este obligatoriu să existe o situație-premisă, în baza căreia făptuitorul să-i poarte de grijă victimei. Ea poate să existe. Dar, în aceeași măsură, poate să nu existe. Important este ca însuși făptuitorul să pună victima într-o situație periculoasă pentru viață. În atare condiții, se prezintă și mai facilă delimitarea infracțiunilor de tipul celor prevăzute la art.183 și 264 CP RM de lăsarea în primejdie, în modalitatea în care starea periculoasă pentru viața victimei este creată de conduita făptuitorului, după care victima e lăsată fără ajutor și decedează.

3. O altă problemă, care suscită interes, este cea a oportunității calificării și conform art.163 CP RM, în cazul în care se comite tentativa de omor intenționat sau alte fapte infracționale ce implică violența.

Practica judiciară este unitară în această privință. Astfel, în *Decizia Colegiului penal al Judecătoriei Supreme a RSS Moldovenești nr.2d-117/87 din 4.08.1987 se menționează că, dacă făptuitorul a acționat cu intenția de a omori victima, acțiunile lui nu pot fi calificate suplimentar ca lăsare în primejdie* [8]. De asemenea, în *Decizia Colegiului penal al Judecătoriei Supreme a RSS Moldovenești nr.2c-808/88 din 26.04.1988, se menționează că, în cazul în care făptuitorul a dorit survenirea urmărilor grave, acțiunile lui urmează a fi calificate ca vătămare intenționată gravă a integrității corporale; nu se cere o calificare suplimentară pentru lăsarea în primejdie* [9].

În context, este cazul să atragem atenția la o altă speță. *Astfel, prin sentința judecătorei Ialoveni, T.V. a fost condamnat conform alin.1 art.95 CP RM din 1961 (adică, pentru vătămarea intenționată gravă a integrității corporale) și conform alin.2 art.114 CP RM din 1961 (adică, pentru lăsarea cu bună-știință fără ajutor a unei persoane, ce se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a lua măsuri de autoconservare din cauza vârstei fragede, bătrâneței, bolii sau, în general, a neputinței sale, în cazurile când cel vinovat fie că a avut posibilitatea de a acorda ajutor părții vătămate, fiind obligat să-i poarte de grijă, fie că însuși a pus-o într-o situație periculoasă pentru viață). Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție, în decizia nr.1ra-166/2004 din 13.04.2004, a stabilit că condamnarea în baza alin.2 art.114 CP RM din 1961 este ilegală, deoarece lipsește latura subiectivă a infracțiunii de lăsare în primejdie [10].*

Nu punem la îndoială că motivul invocat de instanța supremă este unul care nu poate fi neglijat: dacă lipsește măcar un semn, stabilit de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă, lipsește temeiul răspunderii penale. Dar ce a împiedicat instanța supremă să constate că, în același timp, nu este oportună calificarea suplimentară potrivit alin.2 art.114 CP RM din 1961, odată ce s-a reținut în sarcina făptuitorului săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin.1 art.95 CP RM din 1961? În alți termeni, de ce lipsesc concluziile pe care instanța supremă le-a făcut cu ocazia soluționării unor cauze similare, exemplificate mai sus?

În ce ne privește, considerăm că formularea unor astfel de concluzii nu ar fi fost de prisos, confirmând respectarea de către toate instanțele judecătorești a cerinței de aplicare uniformă a legii penale.

Totuși, există oare vreo explicație pentru faptul că nu este necesară calificarea conform art.163 CP RM, atunci când, după comiterea unei infracțiuni ce implică violență, făptuitorul lasă, cu bună-știință, victima acelei infracțiuni fără ajutor, deși ea se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a se salva, iar făptuitorul a adus-o într-o asemenea stare?

Explicația constă în aceea că ar fi cu totul exagerat ca subiectul infracțiunii, ce implică violență, să fie tras la răspundere pentru atitudinea lui intimă față de rezultatul infracțiunii sale, precum și pentru nedorința de a preîntâmpina urmările prejudiciabile ale infracțiunii respective. Aceasta ar însemna nu altceva decât aplicarea răspunderii de două ori pentru aceeași faptă. Or, făptuitorul pune victima într-o situație periculoasă pentru viață chiar prin infracțiunea sa, infracțiune ce implică violență. În termenii logicii juridice, respectând principiul noncontradicției, ar trebui să consemnăm în acest caz „că este imposibil să afirmăm și să negăm în același timp același predicat despre același subiect” [11]. Odată ce făptuitorul e sancționat pentru violență, este inacceptabil să fie sancționat pentru aceea că nu a prevenit efectele acestei violențe.

Așa cum rezultă din dispoziția lit.f) art.76 CP RM, preîntâmpinarea de către făptuitor a urmărilor prejudiciabile ale infracțiunii săvârșite este nu o obligație, ci un drept. Realizarea de către el a acestui drept va determina atenuarea pedepsei ce i se va stabili.

În situații de altă natură, acordarea de ajutor victimei infracțiunii pe care a săvârșit-o – în coroborare cu alte împrejurări – indică la faptul că făptuitorul a manifestat nu intenție, dar imprudență față de producerea morții ori a vătămării integrității corporale sau a sănătății. Dimpotrivă, neacordarea de ajutor victimei infracțiunii pe care a săvârșit-o, împreună cu alte împrejurări, denotă că făptuitorul manifestă intenție. Aceasta o confirmă următoarea speță: „*Împrejurarea că, după săvârșirea violențelor, inculpatul a părăsit victima pe timp de noapte, la o temperatură scăzută, într-un loc unde nu se afla nici o persoană prin apropiere, care să poată da ajutor, evidențiază ... intenția sa de a-i cauza moartea...*” [12].

În concluzie la cele consemnate mai sus: nu este necesară calificarea suplimentară conform art.163 CP RM, dacă victimei omorului intenționat sau a altei infracțiuni ce implică violență nu i se acordă ajutor de către subiectul acelei infracțiuni, atunci când ea se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a se salva.

4. Într-o altă ordine de idei, considerăm că nu mai puțin importantă este stabilirea gradului de conexiune dintre art.163 și art.266 CP RM, respectiv, dintre infracțiunea de lăsare în primejdie și infracțiunea de părăsire a locului accidentului rutier.

În literatura de specialitate uneori se atestă contradicții când se încearcă a se tranșa această problemă. Astfel, A.Borodac consideră că părăsirea locului accidentului rutier, lăsând în primejdie victima accidentată, se încadrează în prevederile art.266 CP RM [13]. După care, același autor, referindu-se la infracțiunea prevăzută la art.266 CP RM, menționează că, dacă făptuitorul a comis infracțiunea prevăzută la alin.(1) sau (2) art.264 CP RM, părăsind locul accidentului rutier, cele săvârșite intră în concurs cu infracțiunea de lăsare în primejdie [14].

Probabil, această contradicție se datorează percepției defectuoase a recomandării conținute în pct.9 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție „Despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației în cadrul examinării cauzelor penale referitor la încălcarea regulilor de securitate a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport” nr.20 din 8.07.1999 [15]. În Codul penal din 1961 a lipsit o normă similară cu art.266 CP RM. Luând aceasta în considerație, adaptând recomandarea menționată la rigorile legii penale în vigoare, suntem nevoiți s-o reformulăm în felul următor: „Conducătorul mijlocului de transport, care după săvârșirea accidentului auto a părăsit persoana accidentată în pericol pentru viață, urmează să poarte răspundere conform art.163, 264 și 266 CP RM. Dacă fapta lui nu poate fi încadrată în componența infracțiunii prevăzute la art.264 CP RM, dar viața persoanei a fost pusă în pericol în urma accidentului rutier săvârșit de către acest conducător al mijlocului de transport, lăsarea victimei cu bună-știință fără ajutor impune răspunderea în baza art.163 și 266 CP RM. Însă, în cazul decesului imediat al persoanei accidentate, când făptuitorul era conștient de acest fapt, răspunderea în baza art.163 CP RM se exclude”.

Pentru a stabili dacă își păstrează sau nu valabilitatea această recomandare, trebuie să stabilim care teză este validă:

- 1) art.266 CP RM este o normă specială în raport cu art.163 CP RM;
- 2) are loc concursul dintre lăsarea în primejdie și părăsirea locului accidentului rutier, în cazul în care persoana, care conducea mijlocul de transport, părăsește locul accidentului rutier, lăsând fără ajutor persoana accidentată, care se află într-o stare periculoasă pentru viață și este lipsită de posibilitatea de a se salva.

Așadar, conform art.266 CP RM, se prevede răspunderea penală pentru părăsirea locului accidentului rutier de către persoana care conduce mijlocul de transport și care a încălcat regulile de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport, dacă aceasta a provocat urmările indicate la alin.(3) sau (5) art.264 CP RM (adică vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, decesul unei persoane ori decesul a două sau a mai multor persoane).

Nu putem fi de acord cu opinia că art.266 CP RM ar fi o normă specială în raport cu art.163 CP RM, așa cum ar rezulta din opinia exprimată de către V.N. Kudreavțev [16]. Faptul că persoana care conduce mijlocul de transport nu va părăsi locul accidentului rutier nu garantează în nici un fel că această persoană va acorda ajutor celui accidentat. Pe de altă parte, în unele cazuri grave se impune ca cel accidentat să fie transportat de urgență, pentru a-i fi acordată asistența medicală calificată. Așadar, în unele situații, părăsirea locului accidentului rutier este impusă tocmai de necesitatea de a-i acorda victimei ajutorul necesar. Necesari și eficienți, pentru că conducătorul mijlocului de transport poate și trebuie să acorde primul ajutor medical. Dar ar fi incorect să fie obligat să acorde asistență medicală calificată. Și ar fi imoral să fie obligat să asiste la suferințele celui accidentat, atunci când nu poate personal să acorde ajutor.

În concluzie: nu soluția concurenței dintre norma specială și norma generală, dar soluția concursului de infracțiuni este cea care exprimă adecvat gradul de conexiune între lăsarea în primejdie și părăsirea locului accidentului rutier.

5. Chiar cu riscul de a devia de la tema prezentului studiu, nu putem în cele ce urmează să nu ne exprimăm poziția față de oportunitatea menținerii incriminării faptei prevăzute la art.266 CP RM.

Care este *ratio legis*, de care s-a condus legiuitorul în vederea incriminării unei asemenea fapte? Cel mai probabil, obligarea persoanei care conducea mijlocul de transport de a rămâne la locul accidentului rutier, sub amenințarea suportării răspunderii penale, este dictată de necesitatea respectării intereselor tuturor participanților la trafic, precum și de necesitatea asigurării executării de către aceștia a obligațiilor reciproce, care se nasc ca urmare a producerii accidentului rutier. În opinia legiuitorului, incriminarea faptei de părăsire a locului accidentului rutier nu contravine prevederilor art.54 „Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți” din Constituția Republicii Moldova. Din punctul de vedere al legiuitorului, incriminarea acestei fapte nu aduce atingere nici exercițiului libertății de mărturisire împotriva sa, statuate la art.21 din Codul de procedură penală.

Cât privește obligarea făptuitorului de a rămâne la locul accidentului rutier, trebuie de menționat că, potrivit lit.a) alin.(1) pct.12 din Regulamentul circulației rutiere, aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.713 din 27.07.1999 [17], el este obligat să oprească imediat vehiculul, semnalizându-l în conformitate cu lit.a) sau nota la pct.37 din același Regulament. Conform alin.(1) pct.12 din același act normativ, el este, de asemenea, obligat, printre altele: să declare la unitatea medicală identitatea sa, prezentând permisul de con-

ducere sau alt act, precum și certificatul de înmatriculare al vehiculului, ulterior să revină la locul accidentului (lit.d)); să anunțe despre accident organele de poliție, să noteze numele și adresele persoanelor prezente la locul accidentului și să rămână pe loc până la sosirea lucrătorilor de poliție (lit.h)).

Dar, în opinia întemeiată a lui A.Cerbu, exercitarea de către bănuțit, învinuit, inculpat a dreptului de a tăcea și a nu mărturisi împotriva sa nu poate fi interpretată în detrimentul lui și nu poate avea consecințe nefavorabile pentru el [18]. Formal, obligarea făptuitorului de a rămâne la locul accidentului rutier nu contravine libertății persoanei de a mărturisi împotriva sa. În realitate însă, situația e alta. Dispozițiile din cadrul Regulamentului circulației rutiere citate mai sus, coroborate cu art.266 CP RM, transformă făptuitorul infracțiunii de părăsire a locului accidentului rutier în mijloc de obținere a informației în pofida propriilor lui interese. Făptuitorul este lipsit de alternativă: dacă părăsește locul accidentului rutier, e supus răspunderii penale; dacă rămâne la locul accidentului rutier, e nevoit să mărturisească împotriva sa.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că posibilitatea de a face concluzii defavorabile din omisiunea unui acuzat de a răspunde la întrebările poliției necesită a fi limitată. Dacă în majoritatea cazurilor apare ca firesc faptul că o persoană inocentă este dispusă să coopereze cu organele de poliție și să explice că nu a participat la comiterea unei infracțiuni prezumate, un acuzat poate, într-o situație concretă, să aibă suficiente motive să nu dorească o asemenea cooperare [19].

În sens etimologic și procesual, „a mărturisi” înseamnă a confirma sau a atesta un oarecare eveniment, al cărui martor ocular este cel care mărturisește, precum și a prezenta informația probantă cu privire la circumstanțe și fapte, pe care o deține, cât și a indica sursa acestei informații. Or, din conținutul cuprins în principiul prezumției nevinovăției rezultă că, chiar sub amenințarea suportării răspunderii penale, nimeni nu poate fi obligat să prezinte informație despre circumstanțe și fapte, în temeiul cărora poate fi pornit procesul penal. Cu siguranță, dreptul de a nu mărturisi împotriva sa și prezumția de nevinovăție se referă și la etapa care precede pornirii procesului penal (de exemplu, în cazul cercetării împrejurărilor în care a fost săvârșit accidentul rutier). Or, în cauza *Saunders contra Marii Britanii* și în cauza *Funke contra Franței*, examinate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, pe bună dreptate s-a decis că nu se îndreptățește invocarea interesului public în vederea justificării folosirii în scopul acuzării a răspunsurilor obținute pe calea constrângerii în cursul unei cercetări extrajudiciare [20]. Apropo, aceasta confirmă că art.266 CP RM vine în contradicție cu alin.(1) art.54 din Constituția Republicii Moldova, conform căruia în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

La art.266 CP RM (împreună cu dispozițiile extrapenale de referință) nu se ține cont de faptul că obligația de a comunica poliției despre accidentul rutier trebuie să fie limitată doar la informația necesară acordării eficiente a ajutorului celor accidentați, precum și restabilirii în cel mai scurt timp a circulației rutiere. O asemenea informație nu trebuie folosită în scopul urmăririi penale a conducătorului mijlocului de transport.

Conjunctura unui accident rutier este de o așa natură, încât, rămânând pe loc până la sosirea poliției, conducătorul mijlocului de transport se denunță inevitabil în calitate de persoană care conducea mijlocul de transport în momentul accidentului rutier. Mai mult, ambianța de săvârșire a accidentului, a cărei păstrare îi revine conducătorului mijlocului de transport, este nu altceva decât un element de fapt, care servește la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției lui. Dar, conform alin.(3) art.103 din Codul de procedură penală, bănuțitul, învinuitul, inculpatul nu poate fi forțat să mărturisească împotriva sa ori să-și recunoască vinovăția și nu poate fi tras la răspundere pentru refuzul de a face astfel de declarații. În atare împrejurări ar fi naiv să credem că garantarea dreptului de a nu mărturisi împotriva sa are un conținut real în contextul art.266 CP RM.

După cum s-a putut observa, această normă penală vine în contradicție cu principiile dreptului care asigură un proces penal echitabil, care apără bănuțitul, învinuitul, inculpatul împotriva erorilor judiciare și a erorilor de urmărire penală, precum și împotriva abuzurilor persoanelor care efectuează urmărirea penală. Drepturile care rezultă din aceste principii nu pot fi restrânse din raționamente de ocrotire a intereselor publice sau de preîntâmpinare a eschivării de la suportarea răspunderii penale. Totodată, conduita, care este interzisă de art.266 CP RM, nu reprezintă o amenințare într-atât de mare la adresa ordinii de drept, încât să se facă o derogare atât de considerabilă de la principiile de incriminare. Stimularea conduitei postcriminale trebuie făcută pe alte căi decât cea stabilită de art.266 CP RM (de exemplu, prin atenuarea pedepsei penale). Mai mult, stabilirea răspunderii penale doar pentru conducătorul mijlocului de transport, care părăsește locul accidentului rutier, vine în contradicție cu regula că restrângerea exercițiului unor drepturi și libertăți trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o (regulă stabilită la alin.(4) art.54 al Constituției Republicii Moldova).

Să nu uităm nici că, potrivit alin.(3) art.1 al Constituției Republicii Moldova, demnitatea omului reprezintă o valoare supremă și este garantată. Aceasta înseamnă că statul este obligat să apere demnitatea omului în toate sferele vieții sociale. Nimic nu poate justifica restrângerea demnității omului în orice fel de condiții. Respectarea demnității omului înseamnă că, în relațiile sale cu statul, omul apare nu ca obiect al activității statale, dar ca subiect egal în drepturi. Ca subiect a cărui libertate de acțiuni (inclusiv libertatea de a-și apăra propriile interese) nu poate fi restrânsă în mod arbitrar.

Din aceste considerente, devine inoportună menținerea răspunderii penale pentru fapta de părăsire a locului accidentului rutier. Recomandăm legiuitorului abrogarea art.266 CP RM. De asemenea, recomandăm punerea în acord cu prevederile Constituției Republicii Moldova a dispozițiilor pct.12 al Regulamentului circulației rutiere.

Referințe:

1. Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. și alții. Codul penal comentat și adnotat. - Chișinău: Cartier, 2005, p.248.
2. Parchetul de pe lângă Tribunalul Dolj, rezoluția nr.811/P din 24.02.1997 // Crișu Șt., Crișu E.-D. Codul penal adnotat. - Curtea de Argeș: Argessis Print, 1999, p.439.
3. Уголовный кодекс Украины / Под ред. В.Я. Тация и В.В. Сташиса. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
4. Коробеев А.И. Оставление в опасности: проблемы квалификации // sartracc.sgap.ru/Pub/korobeev(02-06-07).htm
5. Curtea de Apel Craiova, decizia penală nr.244 din 17.11.1994 // Crișu Șt., Crișu E.-D. Op. cit., p.86.
6. Андреева Л.А., Волженкин Б.В. Рецензия на книгу «Квалификация преступлений против жизни» // Правоведение. - 1978. - №2. - С.122; Бородин С.В. Преступления против жизни. - Москва: Юристъ, 1999, с.323.
7. Мыц Я.А. Оставление в опасности в уголовном праве России: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 2006, с.20.
8. Определение Коллегии по уголовным делам Верховного Суда Молдавской ССР № 2d-117/84 от 4.08.1987 // Обзор законодательства и судебной практики Верховного Суда Молдавской ССР. - 1987. - №2. - С.18.
9. Decizia Colegiului penal al Judecătoriei Supreme a RSS Moldovenești nr.2c-808/88 din 26.04.1988 // Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. și alții. Op. cit., p.249.
10. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1ra-166/2004 din 13.04.2004 // Moldinfolex.
11. Mateuț Gh., Mihăilă A. Logica judiciară. - București: Lumina LEX, 1998, p.70.
12. Curtea Supremă de Justiție, secția penală, decizia nr.740 din 23.03.1998 // Crișu Șt., Crișu E.-D. Op. cit., p.429.
13. Borodac A. Manual de drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p.94.
14. Ibidem, p.382.
15. Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002). - Chișinău, 2002, p.340-345.
16. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под ред. А.В. Наумова. - Москва: Юристъ, 1997, с.652.
17. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 1999. - Nr.83-86.
18. Dolea I., Roman D., Sedlețchi Iu. și alții. Drept procesual penal. Partea Generală. Vol.I. - Chișinău: Cartdidact, 2005, p.78; Dolea I., Roman D., Vizdoagă T. și alții. Codul de procedură penală. Comentariu. - Chișinău: Cartier, 2005, p.45.
19. Case of Saunders versus United Kingdom // hudoc.echr.coe.int
20. Case Funke versus France // hudoc.echr.coe.int

Prezentat la 20.07.2007